

Gönderilme Tarihi (Submitted) : 08.04.2022
Revizyon Tarihi (Revised) : 25.05.2022
Kabul Tarihi (Accepted) : 27.06.2022

TURED
JOTOĞ



Günöbirlik Kapadokya Turunda Ziyaret Noktaları ve Turist Rehberlerinin Verdiđi Bilgiler

Places Visited and Interpretation of Tourist Guides on the Daily Cappadocia Tour

Prof. Dr. Selçuk MISTIK 

Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Türkiye
Erciyes University, Medical Faculty, Turkey
E-Mail: selcukmistik@erciyes.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Nihat ÇEŞMECİ 

Erciyes Üniversitesi, Turizm Fakültesi Türkiye
Erciyes University, Tourism Faculty, Turkey
E-Mail: ncesmeci@erciyes.edu.tr

Öz

Amaç ve Önem: Bu çalışmanın amacı, Kapadokya Bölgesi'nde en sık uygulanan ve "Kırmızı Tur" olarak adlandırılan günöbirlik turda: (a) durulacak yerlerin; (b) bu yerlerde anlatım yapılan noktaların; (c) anlatımlarda kullanılan kaynakların ve (d) anlatılan konuların tespit edilmesidir. Bu konuda elde edilecek bulgular ışığında gelecekte bu tur ve benzeri turlarda güzergâh ve rehberlerce verilen bilgiler konusunda mümkün olduğunca bir standardın oluşturulmasına ve turu gerçekleştirecek rehberlere tur planlaması ve yönetiminde ve bilgilendirmede de yol gösterici bir kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

Yöntem: Konuyla ilgili öncelikle literatür taraması yapılmış ve amaç doğrultusunda buradan yola çıkılarak görüşme formu oluşturulmuştur. Bölgede tecrübeli olan beş rehberle yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiş ve kaydedilmiştir. Sonrasında kayıtlar çözümlenmiş ve veriler içerik analizi ile manuel olarak analiz edilmiştir.

Bulgular: Turda en sık uğranılan yerlerin Göreme Açık hava Müzesi, Güvercinlik Vadisi, Üç Güzeller, Devrent ve Paşabağ gibi çekicilikler olduğu belirlenmiştir. Bazı rehberlerin turda Zelve, Çavuşin, Ürgüp, Mustafapaşa ve Saruhan gibi çekiciliklere hiç gitmediği ortaya çıkmıştır. Anlatım yapılan çekiciliklerin en önemlisinin Göreme Açık hava Müzesi olduğu ve rehberlerin, misafirlerine buraya gelmeden birkaç saat önce detaylı olarak Anadolu kronolojisini anlattıkları tespit edilmiştir. Bölgenin jeolojik yapısının anlatımı için ise Devrent, Üç Güzeller, Esentepe ya da Güvercinlik Vadisi'nin tercih edildiği belirlenmiştir.

Özgünlük/Bilimsel Katkı: Rehberlerin turdaki bilgilendirme rolünü ele alan ve özellikle tura hazırlık ve planlamayı kapsayan çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışmanın, tur planlama, gerçekleştirme ve rehberlik mesleğine yönelik uygulamalar konusunda yazındaki boşluğu doldurmaya yönelik bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, bölge ile ilgili turların düzenlenmesinde bir yol gösterici olarak seyahat acentalarına ve bu turlarda hizmet veren tecrübesiz turist rehberlerine de yol gösterici olacağı umulmaktadır.

Sınırlılıklar: Çalışmada sadece destinasyondaki odaya üye olan rehberler dâhil edilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen katılımcı sayısının az olması da çalışmanın diğer önemli bir kısıtlılığı olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya, günlük tur, turist rehberi, tur planlama, bilgilendirme

Makale Türü: Araştırma makalesi



Abstract

Purpose and Importance: The aim of this study is to determine (a) the places which guides are visiting; (b) the points chosen for interpretation; (c) the sources used in preparation for interpretation and (d) the interpretation topics on the most frequently organized daily tour in Cappadocia – so called "Red Tour". In the light of the findings to be obtained, it is thought that a standard can be established in terms of the route and information provided by the guides on this or on the similar daily tours in the region.

Methodology: A literature review was made on the subject and based on it an interview form was created. After that a semi-structured interview with five experienced guides was held and recorded. The data obtained from interviews were analyzed manually by content analysis.

Findings: It was found that most visited attractions in this daily tour are Göreme Open-Air Museum, Pigeon Valley, Three Graces (fairy chimneys), Devrent / Imagination Valley and Paşabağ heritage site. Attractions like Zelve heritage site, Çavuşin village, Mustafapaşa village, Saruhan caravanserai and Ürgüp are almost never visited on this tour. Most important place for interpretation is found to be a Göreme Open-Air Museum. A few hours before the visit to this museum guides are introducing an Anatolian chronology. Geological structure of the region is introduced mostly in Devrent / Imagination Valley, Three Graces (fairy chimneys), Paşabağ heritage site, Pigeon Valley or Esentepe panoramic view points.

Originality/Value: Studies that deal with the information-giving role of the guides on the tour and especially which cover the preparations and tour planning are still limited. It is thought that this study will make a contribution to fill the gap in the literature on tour planning, tour realization and practices in the guiding profession. In addition, it is hoped that this research will help regional professionals (travel agencies and inexperienced tourist guides) for organizing and designing tours and interpreting the region.

Research Limitations/implications: Only members of regional guide chamber were included in the study. The small number of participants can be considered as another important limitation of the study.

Keywords: Cappadocia, daily tour, tour guide, tour planning, interpretation

Paper Type: Research article

Giriş

Turist rehberleri mesleklerini icra ederken birçok farklı rol üstlenmektedir. Bu farklı rollerin arasında şüphesiz en temel rolleri bilgi aktarıcılığıdır, ancak verilen bilgilerin etkileyici olmasını sağlayarak turistlere iyi bir deneyim yaşatabilmeleri için rehberlerin aynı zamanda iyi birer yorumcu olması da beklenmektedir (Ap & Wong, 2001; Rabotić, 2010; Çokal, 2015). Rehberlerin yorumlama becerileri çoğunlukla turlarda edinilen tecrübe ile gelişmekte ve böylece bilgiler, yorumlarla zenginleştirilerek turistlere sunulmakta ve gezilen yer ile turist arasındaki bağ güçlendirilmektedir. Yorumlama becerisinde olduğu kadar, turdaki genel tur planlanması ve zaman kullanımı planlamasında da rehberin tecrübe sahibi olması önem taşımaktadır. Bir turda planlama ve ön hazırlıklar ne kadar iyi yapılırsa, turun sorunsuz gerçekleşmesi ve misafirlerin memnun ayrılması da o denli güvence altına alınmış olmaktadır (Curran, 1978; Karamustafa & Çeşmeci, 2006). Günümüzde, özellikle mesleğe yeni adım atan rehberler, eğitimleri boyunca birçok farklı konu ve yer hakkında bilgi edinmiş olsa da bu bilgileri tam olarak nerede ve nasıl kullanabilecekleri ile ilgili karar vermede zorluklar yaşayabilmektedir. Ülkemizin, geniş bir coğrafyaya yayılmış zengin kültürel ve doğal mirasa sahip olması nedeniyle, tecrübeli rehberlerin bile bazı destinasyonlarda yeterli deneyime sahip olmamaları ve/veya sıklıkla rehberlik yapmadıkları bir bölge hakkında eksik bilgiye sahip olmaları, turlarda sıkça karşılaşılabilen sorunlardır (Düzgün, 2021). Bu sorunların, özellikle Kapadokya gibi çok sayıda doğal ve tarihi çekiciliği bir arada barındıran ve kendine has bir turistik yapıya sahip olan bir bölgede yaşanması daha sık söz konusu olabilmektedir. Bölgedeki seyahat acentalarının bazıları, turlarda rehberlerin inisiyatif kullanarak tur programını kendilerinin oluşturmasını ve gerçekleştirmesini, zaman ve imkâna göre hareket etmesini beklemektedir. Bu



nedenle turist rehberinin tur öncesinde hangi çekicilikleri ziyaret edeceğini ve hangi bilgileri nerede vereceğini iyi bir şekilde planlaması gerekmektedir.

Bu araştırma kapsamında, Kapadokya bölgesinde yaygın olarak gerçekleştirilen tek günlük bir bölge turu olan “Kırmızı Tur” da rehberlerin hangi çekicilikleri ziyaret ettikleri, nerelerde hangi konulara değinerek hangi bilgileri ne sıklıkla verdikleri belirlenmiş ve rehberlerin bilgi edindikleri kaynaklara yönelik tespitlerde bulunulmuştur.

1. Tur Öncesi Hazırlık ve Tur Esnasında Verilen Bilgiler

Turist rehberleri tur öncesinde bazı kişisel hazırlıkların yanı sıra (kişisel bakım ve giyim kuşam), tura ilişkin hazırlıklar da yapmaktadır (Yetgin & Yolal, 2021). Bu hazırlıklardan biri de çıkılacak tur programını incelemek ve verilmesi gereken bilgileri ziyaret edilecek çekiciliklere göre tasnif ederek bir anlatım (sunum) planı oluşturmaktır. Tura çıkıldığında, tur programına paralel olarak düzenlenmiş bu anlatım planına göre bir bilgilendirme gerçekleştirilmektedir. Her bir çekicilik ziyaretinde de yapılacak olan anlatım kendi içinde iyi bir şekilde organize edilmekte ve turist grubunun özelliklerine göre sunulmaktadır (Weiler & Ham, 2001). Aktarılabilecek bilgilerin doğru seçilmesi ve ilgi çekici bir hikâyeye dönüştürülmesi ya da yorumlanması, turdaki turistlerin deneyimlerine olumlu yansıtılabilmektedir. Tur boyunca turistlere aktarılabilecek olan bilgi içeriği kadar, bu bilgilerin nasıl sunulacağı da büyük önem taşımaktadır (Ababneh, 2018). Örneğin, Çapar (2020), turist rehberlerinin bilgiyi yorumlama performansının turistlerin tur deneyimleri, ziyaret edilen yerin hatırlanabilirliği ve davranışsal niyetler üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu tespit etmiştir. Kapadokya’yı rehber eşliğinde ziyaret eden turistlerin örneklem olarak seçildiği bir diğer araştırmada, rehber anlatımının turistlerin tur tatmin düzeyini olumlu etkilediği belirlenmiştir (Özbek & İskender, 2021). Yine Kapadokya’da yedi farklı tura katılarak gözlem yöntemiyle rehberlerin gastronomik unsurlar hakkında bilgi verme düzeylerini inceleyen Çoban (2019), bilgi kategorisine, turun türüne, turist grubunun yerli veya yabancı olmasına göre, verilen bilgilerin farklılaştığını belirlemiştir. Rehberin deneyim süresi ve destinasyondaki deneyim süresinin ise verilen bilgi düzeyi üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Akay & Özgütçü (2019) ile Keskin vd. (2020) rehberlerin gastronomiye yönelik bilgi ve algı düzeylerinin tavsiye niyetine pozitif anlamlı bir etkisi olduğunu belirlemişlerdir. Karma yöntem (gözlem ve görüşme) kullanılarak Ürdün’de bir antik kentte yapılmış olan bir diğer araştırmada ise rehberlerin bilgilendirme ve yorumlarının ziyaret edilen yere yönelik turist değerlendirmelerini ve deneyimlerini doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Ababneh, 2018). Yapılan yazın taraması sonucunda, özellikle turun hangi kısmında veya hangi noktada ne tür bilgilerin aktarıldığı ile ilgili yapılmış herhangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır.

2. Kapadokya Bölgesindeki “Kırmızı Tur” ve Tur Kapsamındaki Çekicilikler

Kapadokya bölgesi, peribacaları ve kayadan oyma kiliseleri ile günümüzde çok önemli ve iyi bilinen bir turizm destinasyonudur. Bölgeye paket turla değil de bireysel olarak gelerek bölgeyi tanımak isteyen turistlere yönelik günübirlik bölge turları organize edilmektedir. Günlük veya günübirlik turlar, 24 saatten az süren ve seyahat acenteleri tarafından yerli ve yabancı turistlere yönelik düzenlenen bir destinasyondaki kısa süreli çevre gezileri olarak tanımlanabilir (Keskin, 2020). Kapadokya’da günlük turlara katılan turistleri örneklem olarak ele alarak inceleyen Keskin (2020), turistlerin günlük tur deneyimlerinin destinasyon prestiji algılamalarına etkisini incelemiş ve bu etkide tur türünün düzenleyici rolünü tespit etmiştir. Bölgedeki farklı tur çeşitleri ile ilgili nadir araştırmalardan biri olan bu araştırmada, üç farklı tur ayrıntılı olarak betimlenmiştir.

Kapadokya bölgesinde yerel acentalar tarafından en sık organize edilen “Kırmızı Tur” ve “Yeşil Tur” olarak adlandırılan, temel olarak iki çeşit günübirlik bölge turu yapılmaktadır (Bainbridge, vd., 2017). Bunların yanı sıra daha az rağbet görse de Kayseri İline bağlı Soğanlı



Vadisini de kapsayan ve “Mavi Tur” olarak adlandırılan bir diğer tur da bölgede sunulan günübürlük turlar arasında bulunmaktadır (Keskin, 2020). Bahsedilen bu turlardan ilki olan ve bu araştırmanın konusunu teşkil eden “Kırmızı tur”, ağırlıklı olarak UNESCO Dünya Miras Listesi'nde bulunan Göreme Tarihi Milli Parkı alanı içerisinde gerçekleştirilmektedir. Eşsiz jeolojik oluşumları, vadileri ve kayalara oyulmuş tarihi yaşam alanlarıyla, Kapadokya Bölgesi'nin özünü teşkil eden (Çeşmeci & Kırıcı Tekeli, 2018) milli park alanında her gün onlarca rehber farklı ülkelerden gelen turistlerle bu turu gerçekleştirmektedir.

Tur kapsamında misafirlere Göreme kasabasını da içine alan Ürgüp- Avanos- Uçhisar üçgeni içerisindeki doğal ve tarihi çekicilikler gezdirilmektedir. Bu çekiciliklerin hangisinin tura dâhil edileceği ve hangi sırayla gezileceği önceden turu organize eden seyahat acentası tarafından belirlense de bazen bu konuda karar turu üstlenen rehberlere bırakılabilmektedir. Çoğunlukla 15-20 kişilik küçük gruplara yönelik ve bireysel seyahat eden alileler ve arkadaş gruplarının katıldığı bu tur, oldukça esnek bir programa sahip olabilmekte ve başlangıç noktası genellikle turistlerin konakladığı konaklama işletmesi olabilmektedir. Turu birçok farklı ülkeden gelen turist satın alabileceği için karma grupların (farklı milliyetlere sahip turistlerden) oluşması da sıklıkla görülebilmektedir ve bu durum rehberin işini biraz daha zorlaştırmaktadır.

“Kırmızı tur” kapsamında ziyaret edilen en önemli nokta Göreme Açık hava Müzesi'dir. Uçhisar ve Ortahisar Kaleleri ve bunları gören manzara noktaları diğer önemli durakları oluşturmaktadır. Vadi manzarası olan Göreme Panorama (Esentepe) ve Güvercinlik Vadisi de en sık uğranılan yerler arasındadır. Ürgüp girişinde yer alan ve Kapadokya bölgesinin simgesi haline gelmiş “Üç Güzeller” veya diğer adıyla “Çatalkaya” turun diğer bir ilginç noktasıdır. Peribacalarına bakıp da birçok varlığa benzetebileceğiniz “Hayal Vadisi” olarak anılan Devrent Vadisi turun olmazsa olmaz uğrak noktalarındandır. Zelve ören yeri de tura dâhil edilebilen bir diğer çekiciliktir. Peribacalarının oluşumunu anlatmak ve fotoğraflanmasını sağlamak için ise çoğunlukla Paşabağ örenyeri tercih edilmektedir. Bütün bu çekicilikler dışında uğranılan yerler arasında Aşk Vadisi ve gümbatımının da izlenebildiği Kızılçukur Vadisi de turda yer alabilmektedir.

Kırmızı Tur kapsamında bölgede binlerce yıldır yapılmakta olan çanak çömlekçiliğin izlenmesi için atölye ziyaretleri de sıklıkla dâhil edilebilmektedir. Buralarda Hititlerden bu yana gelen çanak çömlek yapımı geleneğinin tarihini anlatmak ve güncel örneklerini görmek mümkündür. Kapadokya'nın kendine has üzümleri ve bunlardan üretilen ürünler ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Bölgede ülkesel ölçekte üçü büyük olmak üzere birçok şarap fabrikası da bulunmakta ve bazen tur programında bu yerlerden birine ziyaret de gerçekleştirilmektedir. Kapadokya bölgesinde üretilen halı ve kilimler için bölgede bulunan halıcı dükkânları ya da fabrikalarda Türk halı sanatı hakkında bilgi verilmekte ve örnekler sunulmaktadır. Tur içerisinde bu temel alışveriş duraklarının yanında, bölgede oniksten üretilen ürünlerin de olduğu mağazalara, kuyumculara ve bölgede meşhur olan kuruyemişlerin sunulduğu kuruyemişçilere de uğranılabilmektedir.

Günübürlük bu turdaki öğle yemeklerinde, yöresel yemekler sunan küçük restoranların tercih edilmesi mümkün olduğu gibi, ülkemizin farklı bölgelerinden lezzetler sunan ve daha büyük kapasiteye sahip restoranlar da tercih edilmektedir. Tur kapsamında olmasa da tura ek bir faaliyet olarak ve ek bir ücret karşılığında tur öncesi veya sonrasında ATV turları, balon turları, atla gezinti, bisiklet turları ve vadi yürüyüşleri gibi aktiviteler de yerel acentalar tarafından sunulabilmektedir. Ayrıca, gün sonunda sema gösterileri veya halk oyunlarının sergilendiği Türk geceleri de tur sonrasında turistlerin katılabileceği aktiviteler arasındadır.



3. Kapadokya Bölgesi Hakkında Ön Hazırlık İçin Bilgi Edinilebilecek Kaynaklar

Günümüzde internet sadece turistler için değil, rehberler için de önemli bir kaynak haline gelmiş ve birçok bilgiye erişimi kolay hale getirmiştir. Ancak, unutulmamalıdır ki web sitelerinde bulunan her bilginin güvenilirliği sorgulanmalıdır. Rehberler için çok daha verimli olanı, sürekli kullanacakları bazı kaynakları kütüphanelerinde bulundurmaları ve gerektiğinde bunlara başvurmalarıdır (Collins, 2000). Halen Kapadokya ile ilgili birçok kaynak olmasına rağmen, bölgede rehberlere yönelik standart bir anlatım sağlayacak derli toplu bir kaynak bulunmamaktadır. Bu nedenle, rehberlerin daha çok araştırma yaparak doğru bilgiye erişmesi için çaba sarf etmesi gerekmektedir.

Kapadokya hakkında bilgi veren literatürdeki ilk kaynak antik çağ coğrafyacısı Strabon'un yazdığı "Geographika" kitabıdır (Strabon, 2018). Ancak, batı dünyasında bölgeye yönelik asıl ilgi uyandıran ve bölge ile ilgili daha ayrıntılı bilgi veren, gravürlerle görsel olarak da desteklenmiş kaynakların 18. yüzyıldan sonra Anadolu'da seyahat etmiş olan seyyahlara ait olduğunu görüyoruz. Bölge hakkında ilk kaynağı 18. yüzyılda seyahat etmiş olan Fransız Paul Lucas yazmıştır. Onu takiben, seyyah Charles Texier, 1860'larda Fransa'da "L'Asia Minore" esrini yayımlatmıştır (Baştuğ, 2019). Ancak, Kapadokya'daki kaya kiliselerini ve içlerindeki freskleri ayrıntılı olarak betimleyerek, bir Bizans sanatı hazinesi olarak ortaya koyan ve bölgenin Hıristiyanlık tarihi açısından önemini vurgulayan Guillaume de Jerphanion olmuştur (Kalas, 2000). Jerphanion'un 4 ciltlik eseri 1925-1942 yılları arasında yazılmış olup, turist rehberleri için ayrıntılı kabul edilebilecek bir kaynaktır. Bunların yanı sıra günümüze daha yakın dönemlerde Nicole Thierry ve Catherine Jolivet Levy (Jolivet-Levy, 2012) gibi araştırmacılar da bölgedeki kaya yerleşimleri ve ibadethaneler hakkında ayrıntılı araştırmalar yapmışlardır.

Turist rehberinin bölgede yapacağı sunumların temelini bölgenin tarihi, bölgedeki volkanik patlamalar sonucu peribacası oluşumunu içeren coğrafik ve jeolojik özellikler ile bölgedeki manastır hayatı ve kaya kiliselerinin içindeki fresklerin kompozisyonlarının anlatımı oluşturur. Bunların yanında bölgenin geleneksel el sanatları olan çanak çömlekçilik, Türk halı sanatı özellikleri, bölgedeki şarapçılık ve tarım faaliyetleri gibi konulardır. Bu konuların aktarımı için halen yayınlanmış birçok kitap ve makale bulunmaktadır.

Anadolu ve Kapadokya tarihi hakkında ulaşılabilecek kaynaklar arasında özellikle Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın kitapları: Anadolu Kültür Tarihi (Akurgal, 2019) ve Anadolu Uygarlıkları (Akurgal, 2017). Bunların yanı sıra, Tarih (Herodot, 2020) ve Anadolu'da Turizm Rehberliği (Değirmencioğlu & Ahipaşaoğlu, 2011) gibi kitaplar da oldukça faydalıdır. Coğrafi yapı hakkında Kapadokya (Sözen, 1998), Türkiye Turizm Coğrafyası (Gürdal, 2014), İç Anadolu Bölgesi Coğrafyası (Yazıcı, 2002), tarihi coğrafya konusunda ise Geographica (Strabon, 2018) gibi kitaplardan bilgi alınabilir.

Bölge geneli ve Göreme Açık hava müzesi hakkında bilgilere ulaşılabilecek kitaplar: Lonely Planet Turkey (Bainbridge vd. 2017); Göreme Açık Hava Müzesi (Gülyaz, 2012); Dünya Mirasında Kapadokya (Gülyaz, 2019); Blue Guide Central Anatolia (Pugsley, 2016). Özellikle Hıristiyanlık tarihi ve ikonografi için ise Kapadokya Kaya Kiliseleri İkonografisi (Uysun, 2011); Kapadokya Kayalardaki Şiirsellik (Pekin, 2018); Taş Kapıdan Taç Kapıya Kapadokya (Korat, 2018); Bizans Yeni Roma İmparatorluğu (Mango, 2015); İsa Peygamber ve Anadolu İkonografisi (Değirmencioğlu & Başçı 2014), Dinler Tarihi (Akşit, 2019) ve Dinler Tarihi (Küçük vd., 2018) gibi kitaplardır. Bölgede şarapçılığı hakkında, Kapadokya Bölgesinde Bağcılık ve Şarapçılık (Açıkgöz, 2020) ve halıcılık bilgisi için de Türk Sanatı (Aslanapa, 2019) kullanılabilir.

Bölgedeki eski Fransız kökenli yazarların arkeoloji ve sanat tarihi içerikli kitaplarının aksine günümüzde daha güncel ve rehberlere daha çok hitap eden yayınlar bulunmaktadır. Yukarıda sayılan



kaynaklardan rehberler aldıkları bilgileri analiz edip anlatımlarında asıl gerekli olan bilgileri derleyebilirler. Bununla beraber bazı temel bilgiler verilirken (örn. Kapadokya adının kökeni hakkında) bile farklı anlatımlar olabilmektedir. Kapadokya bölgesine yabancı olan ve yeni yetişen rehberler sadece uygulama gezisinde öğrendikleriyle bölgede rehberlik yapabilecek özgüven, bilgi ve beceriye sahip olamayabilirler. Kapadokya’da sadece Kırmızı Turda değil bölgenin tamamında hangi noktalarda durulup hangi bilginin hangi kaynaktan aktarılacağı hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyulabilmektedir.

4. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, Kapadokya Bölgesi'nde en sık uygulanan ve “Kırmızı Tur” olarak adlandırılan gününbirlik turda:

- (a) durulacak yerlerin (ziyaret noktalarının);
- (b) bu yerlerde anlatım yapılan noktaların;
- (c) anlatımlarda kullanılan kaynakların ve
- (d) anlatılan konuların tespit edilmesidir.

5. Yöntem

Araştırmanın amacı doğrultusunda keşfedici bir araştırma deseninin kullanılması uygun görülmüştür. Öncelikle konuyla ilgili literatür taraması yapılmış ve araştırma amacı doğrultusunda görüşme soruları yazarlar tarafından belirlenerek görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşmeler yapılmadan önce, sorular hakkında rehberlik alanında faaliyet gösteren iki akademisyenden görüş alınarak kapsam geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşme soruları formu Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Araştırmanın Görüşme Formu

1. Adı Soyadı, Yaşı, Cinsiyeti, Rehberlik Süresi, Odası, Dilleri, Bölgeleri
2. Kaç yıldır, hangi dillerde rehberlik yapıyorsunuz, ülkesel rehber misiniz, hangi odaya bağlısınız?
3. Kapadokya Kırmızı Turda kaç yerde hangi sırayla duruyorsunuz? (Göreme Açık hava Müzesi, Güvercinlik Vadisi, Üç güzeller, Devrent, Zelve, Paşabağ, Uçhisar Kale Panaroma, Güvercinlik Vadisi Panorama, Göreme Panorama, Ortahisar Panorama, Ortahisar Kalesi, Aşk Vadisi, Gün Batımı Manzarası, Çavuşin, Avanos, Ürgüp (Temenni Tepesi), Sinasos (Mustafapaşa), Sarihan, Asmalı Konak, Diğer...)
4. Duraklarda hangi noktalarda ne süreyle ne anlatıyorsunuz?
5. Hangi kaynaklardan anlatım yapıyorsunuz?
6. Çanak çömlek, şarap, taş-mücevher, halı, kuruyemişte sunum yapıyor musunuz?
7. Türk gecesi, sema gösterisi vb. animasyon, ATV turları, at ve bisiklet gibi ek aktivitelere de katılıyor musunuz? Buralarda sunumu siz mi yapıyorsunuz? Balon turları hakkında anlatım yapıyor musunuz?
8. Kırmızı turda vadi yürüyüşü yapıyor musunuz ve buralarda anlatım yapıyor musunuz? (Güvercinlik Vadisi, Kızılçukur Vadisi, vb.)

Araştırmanın çalışma evrenini bölgede aktif olarak günlük turlara çıkan rehberler oluşturmaktadır. Bu rehberlerin sayısı tam olarak tespit edilemese de Nevşehir Rehberler Odasına (NERO) kayıtlı 733 eylemli rehber (TUREB, 2022) olduğu tespit edilmiştir. Örneklem yöntemi olarak amaçlı örneklem yöntemlerinden olan ölçüt (kriter) örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan durum veya bireyin araştırmaya dâhil edilmesine dayanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu araştırma için üç temel ölçüt kullanılmıştır. Bunlardan birincisi rehberin ağırlıklı olarak Kapadokya bölgesinde ikamet edip rehberlik faaliyetini burada gerçekleştiriyor olması; ikincisi, en az on yıllık rehberlik tecrübesine sahip olması ve üçüncüsü de eylemli rehber olmasıdır. Bu şekilde hem rehberlik tecrübesi fazla hem



de bölgede uzun süre çalışmış rehberlerin örnekleme dâhil edilmesi amaçlanmıştır. Bu örnekleme yönteminin seçilmesi ile araştırmanın güvenilirliğinin artırılması da amaçlanmıştır. Literatürde nitel araştırmalar için toplanacak veri miktarına bağlı olarak (Yıldırım ve Şimşek, 2016) ve veri doygunluğunun olduğu benzer araştırmalardaki örneklem büyüklüklerine bakarak karar verilebileceği (Başkale, 2016) belirtilmekte olup genellikle örneklemin 5 ile 50 kişi arasında olabileceği ifade edilmektedir (Dworkin, 2012).

Görüşmeler 2022 yılı Ocak ayı içerisinde yüz yüze veya online sesli/görüntülü sistemler kullanılarak gerçekleştirilmiş ve katılımcılardan izin alınarak kayıt altına alınmıştır. Her bir görüşme ortalama bir ile bir buçuk saat arasında sürmüştür. Araştırmada güvenilirliği arttırmak için verilerin analizinde her iki araştırmacı da görev almış ve farklı görüşlere ve alternatif açıklamalara da bulgular arasında yer verilmiştir. Araştırma geçerliğini sağlamak için ise, veri toplama aracı ve süreci mümkün olduğunca ayrıntılı ve şeffaf olarak anlatılmaya çalışılmış ve bulguların kendi içinde tutarlı ve anlamlı olduğuna kanaat getirilmiştir. Araştırmanın veri analizinde ağırlıklı olarak içerik analizi kullanılmış ve veriler önce tasnif edilerek herhangi bir yazılım programı kullanılmadan manuel olarak kodlanmıştır. Bununla birlikte veriler betimleyici analize de tabi tutularak katılımcıların çarpıcı ifadelerine bulgular kısmında yer verilmeye çalışılmıştır.

6. Bulgular

Araştırmaya Nevşehir Rehberler Odası'na kayıtlı beş rehber katılmıştır. Bakanlık kursu ile rehber olmuşlardır ve on yıldan fazladır eylemli rehberdirler. Bununla birlikte, rehberlerin ikisi iki dilde, biri üç dilde, ikisi de sadece İngilizce dilinde rehberlik ruhsatnamesine sahiptir. Her beş rehber de ülkesel rehber statüsündedir. Rehberlerin ayrıntılı demografik özellikleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Rehberlerin Demografik Özellikleri

Rehberler	Yaş	Cinsiyet	Oda	Rehberlik yılı	Dili	Bölgesi
1.	50	Erkek	NERO*	26	Rusça, Bulgarca, İngilizce	Ülkesel
2.	56	Kadın	NERO	35	Fransızca, İngilizce	Ülkesel
3.	58	Erkek	NERO	30	İngilizce	Ülkesel
4.	34	Erkek	NERO	11	İngilizce, Portekizce	Ülkesel
5.	42	Erkek	NERO	17	İngilizce	Ülkesel

*Nevşehir Rehberler Odası

Günübirlik turda bölgedeki bazı çekiciliklere ya hiç uğranmadığı ya da çok nadiren uğrandığı görülmüştür. Tablo 3'te günübirlik turda ziyaret edilen yerlere uğrama sıklığı verilmiştir. En sık uğranılan yerlerin Göreme Açık hava Müzesi, Güvercinlik Vadisi, Üç Güzeller, Devrent Vadisi ve Paşabağ Ören Yeri olduğu görülmektedir. Bazı rehberler Zelve, Çavuşin, Ürgüp, Mustafapaşa ve Saruhan gidi çekiciliklere bu turda hiç gitmemektedir.



Tablo 3

Günübirlik Turda Ziyaret Edilen Çekicilikler

Çekicilikler	Rehber 1	Rehber 2	Rehber 3	Rehber 4	Rehber 5
Göreme A. H. Müzesi	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Güvercinlik Vadisi	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Üç Güzeller	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır
Devrent Vadisi	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Zelve Örenyeri	Hayır	Bazen	Evet	Hayır	Evet
Paşabağ Örenyeri	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Uçhisar Kalesi	Evet	Bazen	Evet	Bazen	Hayır
Esentepe Panorama	Evet	Bazen	Evet	Bazen	Evet
Ortahisar Kalesi	Hayır	Bazen	Hayır	Hayır	Hayır
Aşk Vadisi	Hayır	Bazen	Hayır	Nadir	Hayır
Gün Batımı	Hayır	Bazen	Bazen	Bazen	Hayır
Ürgüp	Hayır	Bazen	Hayır	Hayır	Hayır
Mustafapaşa	Hayır	Bazen	Bazen	Hayır	Hayır
Çavuşin	Hayır	Hayır	Bazen	Bazen	Hayır
Sarıhan	Hayır	Hayır	Bazen	Hayır	Hayır
Asmalı Konak	Hayır	Hayır	Hayır	Bazen	Hayır

Rehberlerin anlatım yaptığı yerlerin en önemlisinin Göreme Açık hava Müzesi olduğu belirlenmiştir. Rehberlerin neredeyse tamamı, buraya gelmeden birkaç saat önce araçta veya önceki ziyaret noktalarındaki boş zamanda misafirlerine detaylı olarak Anadolu kronolojisinden bahsettiklerini belirtmişlerdir. Bölgenin jeolojik yapısının anlatımı için ise en çok Devrent Vadisi, Üç Güzeller (Çatalkaya) peribacaları grubu, Esentepe (Göreme’yi gören panoramik noktalar) ya da Güvercinlik Vadisi’nin tercih edildiği belirlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 4

Günübirlik Turda Çeşitli Ziyaret Noktalarında Anlatım Yapılan Yerler

Çekicilikler	Rehber 1	Rehber 2	Rehber 3	Rehber 4	Rehber 5
Göreme A. H. Müzesi	+	+	+	+	+
Güvercinlik vadisi	+	+	+	+	+
Üç Güzeller	+	+	+	+	-
Devrent Vadisi	+	-	+	-	+
Zelve Örenyeri	-	-	+	+	+
Paşabağ Örenyeri	+	+	+	+	+
Uçhisar Kalesi	-	-	+	-	-
Esentepe Panorama	+	-	+	-	+
Ortahisar Kalesi	-	-	-	-	-
Aşk Vadisi	-	-	-	-	-
Gün Batımı	-	-	-	-	-
Ürgüp	-	-	-	-	-
Mustafapaşa	-	-	+	+	-
Çavuşin	-	-	+	+	-
Sarıhan	-	-	+	-	-
Asmalı Konak	-	+	-	+	-

* - Anlatım Yapılmamakta / + Anlatım Yapılmakta

Günübirlik turda çeşitli çeşitli ziyaret noktalarında anlatılan konulara Tablo 5’te yer verilmiştir.



Tablo 5

Günübirlik Turda Çeşitli Çeşitli Ziyaret Noktalarında Anlatılan Konular

Çekicilikler	Rehber 1	Rehber 2	Rehber 3	Rehber 4	Rehber 5
Göreme A. H. Müzesi	St. Basil, Freskolar	Manastır hayatı, Jeoloji	Anadolu Uygarlıkları Kronolojisi, Kiliselerin ikonografisi	Kiliseler, Manastır	Hıristiyanlık ve Anadolu Hıristiyanlık tarihi
Güvercinlik Vadisi	Güvercinlik yapısı, Jeoloji	Güvercinlik yapısı	Güvercinlik yapısı	-	Yapıları
Üç Güzeller	-	Efsane	-	Peribacaları	Jeoloji
Devrent	-	-	Jeoloji	Jeoloji	Jeoloji, Peribacaları
Zelve	-	-	-	Jeoloji	Jeoloji, Peribacaları
Paşabağ	Jeoloji	Peribacaları	-	Jeoloji	Jeoloji, Peribacaları
Uçhisar Kalesi	-	-	-	-	-
Esentepe	-	-	Kaldera	-	-
Ortahisar/ Ürgüp/ Asmalı Konak	-	-	-	-	-
Aşk Vadisi / Gün Batımı	-	-	-	-	-
Mustafapaşa	-	-	Kiliseleri	-	-
Çavuşin	-	-	Kiliseleri	Sivil yerleşim	-
Sarıhan	-	-	Kervansaray	-	-

*- Tur kapsamında rehber burada anlatım yapmamakta veya burayı ziyaret etmemekte

Katılımcılar tarafından günübirlik tur süresince genellikle bir, bazen iki farklı alışveriş noktası ziyaret edildiği ifade edilmiştir. Bunlar arasında çanak yapım (seramik atölyesi), halı atölyesi, bazen de kuruyemiş, şarap veya nadiren de olsa sema gösterisi olabilmektedir. Görüşmeci rehberlerden birinin vadi yürüyüşü için sertifikalı olması nedeniyle vadi yürüyüşünün de turlarında olabildiğini ifade etmesi dikkat çekicidir. Onun dışında diğer rehberlerin tur dâhilinde vadi yürüyüşünü program içerisinde nadir olarak gerçekleştirdiği söylenebilir (Tablo 6).

Tablo 6

Günübirlik Turda Çeşitli Aktivite ve Alışverişe Katılım

Aktivite/ Alışveriş	Rehber 1	Rehber 2	Rehber 3	Rehber 4	Rehber 5
Çanak-çömlek	+	+	Bazen	+	+
Kuruyemiş	Bazen	Bazen	-	-	-
Halı	Bazen	+	Bazen	Bazen	+
Şarap	-	Bazen	-	-	-
Mücevher	-	-	-	-	-
Oniks /Taş	-	-	-	-	+
Sema	Bazen	-	-	-	-
Türk Gecesi / Balon turu / ATV turu / At turu / Bisiklet Turu	-	-	-	-	-
Vadi Yürüyüşü	Nadiren	-	+	Nadiren	Bazen

* Tur kapsamında rehber bu faaliyete – katılmamakta + katılmakta



Bölge hakkında rehberlerin bilgi edindiği ve hazırlık yaptığı kaynaklar ele alındığında, rehberlerin oldukça çeşitli kaynaklar önerdiği ifade edilebilir. Bu soruyla ilgili rehberlerden üçü oldukça ayrıntılı cevaplar vermiş ve bazı tavsiyelerde bulunmuştur:

- * **R3:** *Kapadokya zamanda yolculuk – Uğur Doğan; Steve Eckert Evolution of the landscape. Jerfanyon, Thiery, Catherine Jolivet Levy var seyyahlardan Texier var. Yaşar Kemal Kapadokya yazıtı var. Yorgo Seferis'in Kapadokya'da üç gün kitabı var. Gürsel Korat'ın kitabı var. Faruk Pekin'in kitabı var. Tavsiye ederim. Turgay Tuna var araştırma yapan. Ayhan Şahenk vakfının Kapadokya kitabı var. İngilizcesi ve Türkçesi vardır. Secret Art of Cappadocia Catherine Jolivet Levy var. Ahmet Ertul ünlü fotoğrafçı güzel çalışması var. Kitab-ı Mukaddes mutlaka olmalı. İngilizcesi de olmalı. Bende hem Türkçesi hem de İngilizcesi var. King James versiyonu en iyisidir (eski versiyonu). Sula Bozıs'in Kapadokya Lezzeti kitabını da öneririm.*

Hristiyanlık kültürünü ve tarihini iyi anlayabilmek ve Bizans dönemi sanatına hâkimiyet oldukça önemli Kapadokya bölgesinde rehberlik açısından ve bu nedenle 1611'de İngiliz Kilisesi tarafından bastırılan Kitab-ı Mukaddes tavsiye edilmektedir. Bir diğer rehberin bu soruya yanıtında ise şöyle:

- * **R4:** *Mustafa Uysun'un kitabı, Murat Gülyaz hocanın kitapları var. Jeolojiyi Celal Şengör hocanın anlatımından (İnternette bulunan bir televizyon programının videoları kastediliyor) Kitabı var mı bilmiyorum. Birkaç tane doktora tezi vardı bu konuda (ikonografi ve Bizans sanatı ile ilgili). Şerif Yenen hocanın İç Anadolu'yu anlattığı kitap vardı "Turkish Odyssey" daha çok Türk gözüyle.*

Bir diğer rehber katılımcı ise bir araştırmacı olarak, sadece kitap değil, aynı zamanda bilimsel araştırma portallerini de önermekte ve bilgide bütünselliğe dikkat çekmektedir. Bir bölgenin tarihi ve kültürünün diğer bölgelerle bağlantılı olduğundan, turlarda sadece bilgi sunmak değil, yorumlama da yapabilmek için daha geniş bakabilmeyi ve kapsamlı bilgi edinmenin gerekli olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

- * **R5:** *Ayhan Şahenk Vakfı'nın Kapadokya kitabı, Metin Sözen editör. Kapadokya için en kapsamlı kitap. Keyifli bir kitap. Hristiyanlığı anlatmak için İsa, Pavlus ve İnciller, Zafer Duygu'nun kitabını öneriyorum. Anadolu Hristiyanlığının şekillenmesi Pavlus'un kutsal gezileri Çiğdem Duru'nun kitabı. Bilge Umar, Türkiye halkının Ortaçağ tarihi var. Mustafa Uysun'un kitapları var. Görseli yoğun kitaplar taşınmalı. Faruk Pekin'in Kapadokya kitabı var. Taç kapıdan taş kapıya kitabı var. YÖK'ün ulusal tez merkezindeki konu ile ilgili yüksek lisans doktora tezlerini seviyorum. Academia, Research Gate'deki makalelerden konuyu ele almayı seviyorum. Makalelerden oluşan kitapları alın diyorum. Tezlerin mutlaka sonuç kısmını okusunlar. Anadolu Bizans Tarihi var Yapı Kredi Yayınlarının. Karşılaştırmalı dinler tarihi kitabı var. Burada rehberlerin yanıldığı nokta, Anadolu kronolojisinin bilinmemesi. Efes, İstanbul, Akdeniz'e hâkim olmadan Kapadokya anlatılamaz. Genel bilgiye hâkim olunmalı. Karşılaştırma yapılmalı. Anadolu kronolojisi bilinmeli. Bizans çok iyi bilinmeli. Bizans dinsel tarihi ve kültür tarihi bilinmeli. Bin yıllık imparatorluk Bizans tarihi anlatacaksınız. Aslında Bizans'ı gösterecek yer yok İstanbul'da. (Ayasofya ve Kariye'nin durumu değişti.) Dinsel kronoloji, tarih, dinsel kültürel halk tarihi kaynakları olmalı.*



Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada Kırmızı Turda ana ziyaret noktalarının Göreme Açık hava Müzesi, Güvercinlik Vadisi, Üç Güzeller, Devrent Vadisi ve Paşabağ gibi çekicilikler olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, Keskin (2020)'in araştırmasında belirttiği Kırmızı Tur programı ile büyük ölçüde örtüşse de bu araştırma sonucuna göre Aşk Vadisi bu turda nadir gidilen bir çekicilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, daha önce de belirtildiği gibi, farklı rehber veya seyahat acentalarının uyguladığı farklı tur programlarından kaynaklanmaktadır. Bu farklılığın ise olası temel nedenlerinden biri aşırı turizm (overturizm) olabilir. Eren ve Bozkurt (2020)'un araştırmasına da dayanarak, bölgede son yıllarda özellikle belirli dönemlerde turist yoğunluğunun yaşandığı ve bu yoğun dönemlerde acenta ve rehberler kalabalıktan kaçınmak için tur programlarında değişikliğe gidiyor olabilir. Bu durumun önüne geçebilmek için, özellikle yoğun dönemlere yönelik seyahat acentalarının alternatif turlar üretmeleri ve bu turları hayata geçirmeleri önerilebilir. Her ne kadar bölgede bazı seyahat acentaları sipariş üzerine/isteğe özel (tailor made) turlar düzenlese de bu turların fiyatlarının yüksek olması ve geniş bir kitleye hitap etmemesi sorunun önüne geçememektedir.

Diğer bir çözüm yolu da bölgede tur sürelerinin uzatılarak 2-3 günlük paket şeklinde düzenlenmesi ve günübirlik turlardan daha cazip koşullarla sunulması olarak ifade edilebilir. Böylece turistlerin çok daha fazla çekiciliği daha az bir yoğunluk oluşturarak gezmeleri mümkün olacaktır ve milli park sınırları içindeki kalabalık azalabilecektir.

Araştırmanın diğer önemli bir bulgusu da rehberlerin anlatımlarının ağırlıklı olarak Göreme Açık hava Müzesi'nde, Güvercinlik Vadisi'nde ve Paşabağ ören yerinde yapıldığı tespitidir. Bu noktalar bölgedeki asıl tarihi ve doğal çekiciliklerin yakından görülebildiği ve rehber tarafından mutlaka yorumlanması gereken yerlerdir. Doğal çekiciliklerin geniş bir alan ve anlatım imkânı sunmasına karşın, aynı şey kaya kiliseleri ve diğer kapalı mekânlar için söylenemez. Ne yazık ki, Göreme Açık hava Müzesi'nde artık birkaç yıldır rehberlerin kilise içlerinde freskleri anlatması yasaklanmış ve bunun temel nedeni de kalabalıktır.

Kırmızı Turda rehberlerin tur boyunca anlatım yaptıkları konular ve yerlerin büyük ölçüde paralellik gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bununla beraber, aynı ziyaret noktasında bazı rehberlerin farklı konulardan da bahsedilebildiği görülmektedir. Bu durum ise her bir rehberin kendi tarzı ve anlatım veya yorum kurgusuyla (Ababneh, 2018) açıklanabilir ve bir olumsuzluk olarak algılanmamalıdır. Benzer bir şekilde bu bulguyla paralellik arz eden sonuç elde eden Quinn & Ryan (2016) rehberlerin anlatımlarının kendi kişisel ilgi alanları çerçevesinde ve edindikleri tecrübe ile şekillendiğini belirlemiştir.

Rehberler, anlatımlarını neredeyse gün boyunca durmaksızın sürdürdüklerini belirtmiştir. Bu anlatımların ve çekiciliklere yönelik yorumların gün boyu devam edebilmesi için, sadece bölge hakkında değil, ülke genelinde bilgi sahibi olunması ve olaylar, kişiler ve yerler arasındaki ilişkilerin kurulabilmesi gerektiği vurgusu dikkat çekicidir. Araştırmaya katılan rehberlerin önerileri doğrultusunda özellikle mesleğe yeni başlayanlar için oldukça faydalı kaynak önerileri bir araya getirilmiştir. Ayrıca, sadece bölgenin tarihinin değil, bölgenin jeolojik özelliklerinin, coğrafyasını nüfus yapısını, sanat eserlerini, tarım ve ekonomisini kapsayan tüm kitap ve makaleler rehberlerin anlatımına katkıda bulunabilecektir. Bu bağlamda, bölge hakkında hem eski hem de yeni kaynakların değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar beklentiler doğrultusunda alınmış olsa da Kırmızı tur programındaki farklı uygulamaların nedenlerini daha net ortaya koymak için araştırma daha geniş ve seyahat acentası yöneticilerinin de dâhil edildiği bir örnekleme tekrarlanabilir. Aynı zamanda farklı turlar ve farklı destinasyonlarda araştırmanın tekrar edilmesiyle destinasyonlar veya turlar arasında bir farklılaşmanın olup olmadığı incelenebilir. Benzer araştırmalar farklı zaman dilimlerinde



tekrarlanarak turist yoğunluğunun rehber anlatımına ve tur programlarına etkileri de araştırılabilecek ilgili konular olarak önerilebilir.

Kaynakça

- Ababneh, A. (2018). Tour guides and heritage interpretation: Guides' interpretation of the past at the archaeological site of Jarash. Jordan. *Journal of Heritage Tourism*, 13(3), 257–272.
- Akay, B. & Özöğütçü, B. (2019). Turist rehberlerinin gastronomi bilgisi ve algısının tavsiye niyetine etkisi, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8, Ek Sayı, 1412-1424.
- Akurgal, E. (2017). *Anadolu uygarlıkları*, (2. Baskı). Phoenix Yayınevi.
- Akurgal, E. (2019). *Anadolu kültür tarihi*, (2. baskı). Phoenix Yayınevi.
- Ap, J. & Wong, K. K. (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems. *Tourism Management*, 22(5), 551-563.
- Açıkgöz, A. İ. (2020). *Kapadokya bölgesinde bağcılık ve şarapçılık*. Ürün Yayınları.
- Aslanapa, O. (2019), *Türk sanatı*, (17. baskı) Remzi Kitabevi.
- Akşit, C. (2019). *Dinler tarihi*. Kamer Yayınları.
- Bainbridge, J., Atkinson, B. & Fallon, S. (2017). *Lonely planet Turkey*. Lonely Planet Global Limited.
- Başkale, H. (2016) Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Baştuğ H. (2019). *Sosyal bilgilerde seyahatnamelerin yeri ve seyahatçıların gözüyle Nevşehir*. (Tez No. 563328) [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Curran, P. J. T. (1978). *Principles and procedures of tour management*. CBI Publishing.
- Collins V. R. (2000). *Becoming a tour guide. Principles of guiding and site interpretation*. Continuum.
- Çapar, G. (2020). *Turist rehberlerinin yorumlama performansının hatırlanır tur deneyimi ve davranışsal niyetlere etkisi: Yerli turistler üzerine bir araştırma*. (Tez No. 656884) [Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çeşmeci, N. & Kırıcı Tekeli, E. (2018). Göreme Tarihi Milli Parkı'nın sürdürülebilir turizm açısından değerlendirilmesi. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 10(40), 148-155.
- Çokal, Z. (2015). *Bir kültür elçisi olarak profesyonel turist rehberinin turistlere aktarılan kültürel değerlere katkısına yönelik turist algılamaları: Nevşehir örneği*. (Tez No. 407276) [Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>



- Çoban Ö., (2019), Turist rehberlerinin tur esnasında destinasyonun gastronomik unsurları hakkında bilgi verme düzeyleri: Kapadokya bölgesi örneği. İçinde Ş. Aydın, Ö. Çoban, Y. Karakuş, N. Çalışkan (Eds), 4. *Uluslararası Gastronomi Turizmi Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı* (ss. 671-675).
- Düzgün, E. (2021). Tur planlaması ve yönetimi esnasında karşılaşılan sorunlar, İçinde Ö. Değirmencioğlu (Ed.). *Örneklerle tur planlaması ve yönetimi* (1. baskı, ss. 195-216). Detay Yayıncılık.
- Değirmencioğlu, Ö. & Ahipaşaoğlu, S. (2011), *Anadolu'da turizm rehberliği*, (6. baskı) Gazi Kitabevi.
- Değirmencioğlu, Ö. & Başçı, A. (2014), *İsa peygamber ve Anadolu ikonografisi*, (1. baskı) Detay Yayıncılık.
- Dworkin, S. L. (2012). Sample size policy for qualitative studies using in-depth interviews. *Archives of Sexual Behavior*, 42, 1319-1320.
- Eren, D. ve Bozkurt, İ. (2020). Aşırı turizm sorunsalı: Kapadokya Bölgesi'ne yönelik bir çalışma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(4), 3090-3107.
- Gülyaz, M.E. (2012). *Göreme Açık Hava Müzesi*, Seçil Ofset.
- Gülyaz, M.E. (2019). *Dünya mirasında Kapadokya*, Seçil Ofset.
- Gürdal, M. (2014). *Türkiye turizm coğrafyası*, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Herodot. (2020). *Tarih*, Panama Yayıncılık.
- Jolivet-Levy, C. (2012). Byzantine settlements and monuments of Cappadocia. *Eastern Christian Art*, 9(1) 53- 62.
- Kalas, V. G. (2020). *Rock-cut architecture of the Peristrema Valley: Society and settlement in Byzantine Cappadocia* (Tez No. 9985261) [Doktora tezi, New York University]. ProQuest Dissertations & Theses Global.
- Karamustafa, K. & Çeşmeci, N. (2006). Paket tur operasyonunda turist rehberlerinin karşılaştıkları yönetsel sorunlar üzerine bir araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 17(1), 70-86.
- Keskin, B. (2020). *Kapadokya bölgesini ziyaret eden turistlerin günlük tur deneyimlerinin destinasyon prestiji algılamalarına etkisi: Tur türünün düzenleyici rolü*. (Tez No. 645304) [Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Keskin, E. Ardıç Yetiş. Ş. & Yorgancı B. (2020), Turist rehberlerinin gastronomiye yönelik bilgi ve algı düzeylerinin tavsiye niyetine etkisi: Kapadokya örneği. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 17(3), 553-566.
- Korat, G. (2018). *Kapadokya taş kapıdan taş kapıya*, (1. Baskı) Doğan Kitap.
- Küçük, A. Tümer, G. & Küçük, M.A. (2018), *Dinler tarihi*, (9. Baskı). Berikan Yayınevi.
- Mango, C. (2015). *Bizans Yeni Roma İmparatorluğu*. Yapı Kredi Yayınları.



- Özbek, Ö. & İskender, A. (2021). Turist rehberlerinin anlatım performanslarının tur memnuniyetine etkisi: Kapadokya üzerinde bir uygulama. *Journal of Applied Tourism Research*, 2(2),159-168.
- Pekin, F. (2018). *Kapadokya kayalardaki şiirsellik gezi rehberi*. İletişim Yayınları.
- Rabotić, B. (2010). Tourist Guides in Contemporary Tourism. *International Conference on Tourism and Environment*, Philip Noel-Baker University, Sarajevo, Bosnia & Herzegovina, 4-5 March, 353-364.
- Pugsley, P. (2016), *Blue guide Central Anatolia*, Somerset Books.
- Quinn, B. & Ryan, T. (2016). Tour guides and the mediation of difficult memories: The case of Dublin Castle, Ireland. *Current Issues in Tourism*, 19(4), 322–337.
- Sözen, M. (1998), *Kapadokya*, Ayhan Şahenk Vakfı.
- Strabon. (2018). *Geographica*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Turist Rehberleri Birliđi (TUREB). Rehber İstatistikleri. <http://tureb.org.tr/tr/RehberIstatistik/> (Erişim Tarihi: 23.03.2022).
- Uysun, M. (2011), *Kapadokya kaya kiliseleri ikonografisi*. Dođuş Ofset.
- Weiler, B. & Ham, S. H. (2001). Tour guides and interpretation in ecotourism, İçinde: D. Weaver (Ed.), *The encyclopedia of ecotourism* (ss. 549–563). CABI Publishing.
- Yazıcı, H. (2002), *İç Anadolu Bölgesi coğrafyası*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Yetgin, D. & Yolal, M. (2021). Turist rehberinin tur yönetimi, içinde S. Eser, S. Şahin ve C. Çakıcı (Eds.). *Turist rehberliği* (2. Baskı), ss. 137-160. Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Turist Rehberliği Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Yazarlar etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : %50
2. yazar katkı oranı : %50